

A 26.011

A 26.011

A u s.

Eesti kirjanduse leht.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja

M. Neumann.

Esialgne nummer.

Tallinnas.

30. detsembriil 1905.

Эп. М. Шифферъ, Ревел.

ENSV TA Fr. B. Kreutzwaldi nim
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

1964:3272

Kawal Hants ja Wanapagan.

Gesti rahwa ennemuistne lugu.

Prolog.

afsamaalta sõitis saatan,
Bergel Bremenist purjutas;
Lahtis põrgu põgeneda,
Milla- ilma asuneda.
Aga Tuuslur tuulepoega
Hakkas pergelt pingutama,
Wanapoiski wintsutama;
Loopis teda laente turjal,
Wetewoogudel weeretas.
Wiimaks wiskas Wäina suhu,
Diivi kalda liiva peale.
Wanapagan waatas ringi,
Waatas ringi ja imestas:
Tont ei tunnud seda kohta,
Wanagagan seda walda:
Wabadus fiin walitsemas,
Dnn ja õigus õlmitsemas,
Rahwas ajas asju rahus;
Kohasivad kõrged metsad,
Lokkasivad haljad luhad,
Walendasid wilja-wäljad;
Metsas palju metsaloomi,
Karjamaadel koduloomi;
Jões ja järwes palju kalu;

Teedel käisid taubawoorid,
Merel laewu kui luikesi ;
Rahwal rohkesti rahada :
Kulda lausa kuhjadena,
Waske wanfri-foormatena,
Hõbedada õige palju.
Tont see hakkas turtsumaie,
Wanapagan siis wihastas :
Kuis wõib olla ilmas ilu,
Ilmas ilu, rahwal rahu,
Wäetifestel wabadusta ?
Kus on saatanate filmad,
Et ei seda ennem nähtud !
Kuri seal hakkas kiskendama,
Wanapagan wilistama ;
Hüüdis kofku ülbed hinged,
Kutsus kofku kurdad waimud
Waba rahwast waewamaie,
Rahulisi rõõwimaie,
Õnnelisi õgimaie.
Siis tulid kofku tondi hulgad,
Tondi hulgad, pergli parwed,
Saataka sulaste salkasi ;
Saksamaalt tuli sadandeida,
Musttuhad mujalt maadelta.
Wanapagan waatas wäge,
Sõjafalkasi filmises
Ja siis tondid tööle saatis
Õnnelisi õgimaie,
Rahulisi rõõwimaie,
Waba rahwast waewamaie.
Siis kõik ära häwitati,
Maa tasa tallatie,
Mis siin rahus rakendatud,
Mis siin õnes õlmitsenud.
Tondi salgad käisid tapmas,

Põrgulised põletamas,
Saatana sulased surmamas;
Wanapagan waatas pealta,
Ise ta hirmsasti hiritas,
Tapmisesest ta tundis lõbu,
Rööwimisesest ta rõemustas.
Wanapagan wõttis nõukfi
Siia² teha teise kodu,
Uue põrgu põhjendada,
Kui oli möödas möllamine,
Põlluwiljad põletatud,
Hooned ära häwitatud,
Surnud suurem osa rahwast.
Tondi koju toodi kofku
Waba rahwa warandused:
Dued täis olid hõbedada,
Koopad kulla kottisida.
Pergelid siis lasti lahti
Tondid tagasi saadeti.
Wanapagan jäi üksi maha
Tühja walda walitsema.

I.

Hants oli Harju mees kawala,
Tinatupemees tugewas;
Oli tal oidu oma ette,
Mõistust mitme² mehe ette —
Kawal-Hantsuks ta kutsuti.
Ei ta hirmund, ei ta kartnud,
Ei ta kartnud kurjawaimu,
Pergli poegi ei pelganud.
Hants läks pergeli peresse
Ennast teenriks tingimaie,
Sulaseffi soowimaie.
Pergli peus oli veenifene:

Otsas olivad sulased,
Tapetud töö tegijad ;
Tühja tööd jäid tegemata,
Pergli põllud puhkamaie.
Kui siis tuli Kawal-Hantsu,
Tondi talule lähenes,
Tont teda lahkesti teretas,
Wanapagan wõttis wasta.
Hants siis hakkas küsimaie :
Kui ma tulen su sulaseks,
Mis mul palgaks paisatakse?
Wanapagan wastamaie :
Külimitu kulda raha,
Waka wanu taalderida,
Põllusaagi teeme pooleks
Kaubad jaadi kohe kofku.
Weel siis tehti tingimiseks:
Sulane peab sõna kuulma,
Täpi pealt kõik ära täitma,
Mis tal peremees pajatab ;
Peremehel pole luba
Sulast tulla sõimamaie,
Töötegijat teutamaie,
Ega wõi ise wihastada,
Kui on käjud kõik täidetud.
Wanapagan weel küsima,
Kuda sulast kutsutakse
Hants aga mõistis, kohe kostis :
Jsa mind „Jseks“ hüüdis,
Küla kutsus Kawal-Hantsuks.

II.

Wanapagan wennifene
Wiis aga Hantsu wainiule

Reha kangust katsumaie,
Tugewusta tunnistama:
Kas on teenril tugewusta,
Sulafella suurta rammu?
Esimeseks katse-asjaks
Wõeti wõidu wiskamine.
Tont tõi wälja tubli nuia,
Pommi mitme puudalise;
Seda ta wihafelt wibutas,
Kangesti ringi keerutas
Ja siis äkki lahti lastes
Koguni kõrgele kihutas.
Alles tüti aja pärast
Nui seal maha matsatas.
Wanapagan warsti nõudma:
Nüüd pead sina wiskamaie,
Oma osawust näitama,
Tugewusta tunnistama!
Aga Hants ei annud wastust,
Aina waatas ja wilistas.
Kuri kobe küsimaie:
Miks sa wiskamast wiivitad?
Hants nii asja seletama:
Tunnen tuulta tõusemaie,
Paksu pilwet paisumaie,
Meie kohta kogumaie:
Wiskan nüüd nuia pilwe nurka,
Trehwan pilwe ääre taha!
Baharet seal palumaie:
Armas Hantsu, Hantsukene,
Ära mu nuia häwita,
Kallist kaigast ära kauta!
Bean sind enesest enamaks,
Tunnistan sind tugewamaks.
Aga homme hommikul
Teeme jälle teise proowi:

Wõidu wiskame kiviaga. —
Teisel päewal päitse tõusul
Gants oli wainul waritsemas,
Linnulõfsu liigutamas.
Kinni sai ta kirju-linnu,
Lõfsu wõttis lõufese;
Pani siis pauna paigale.
Wanapoiss tuli wainiule,
Hakkas kobe kemplemaie,
Kahmas kätte suure kiwi
Ja siis wiskas taewa poole.
Kiwi käis kõrgel pilwe piiril,
Nii et pisut kätte paistis.
Gants seal otsis oma kiwi,
Pistis kae pauna sisse —
Laskis lahti lõufese.
Lind see lendas taewa alla,
Kadus warsti kaugusesse.
Gants aga hakkas kiitlemaie:
Kiwi on taewa taha läinud,
Pilwe sisse peitu jäänud.
Wanapagan waatas wiltu,
Ise kangesti imestas:
„Ise“ on tõesti ilma-rammu,
Sulasel on suurta jõudu!
Aga ei ma alla anna,
Waja on weelgi katsuda. —
Wanapagan forjas kiwa,
Pihus neid puruks pigistas,
Kätega kahels wajutas.
Sundis siis sulast suruma,
Kätega kiwa katsuma.
Gants aga asja hästi aimas:
Pistis kae pauna sisse,
Wõttis wälja küpse kaali;
Hakkas kaali katkestama,

Rammufaupa rõhumaie.
Kaal seal lõmasti launes,
Wesi tast wälja wirises.
Hantsu hakkas hoopemaie:
Sa teed kiwid kuiwalt katki,
Mina wajutan wesišeks! —
Wanapagan wennikene
Tundis sellest tulist häbi,
Et oli Hants tast agaram,
Tööpoissi tast tugewam.
Kippus ta weelgi femplema,
Woideldes wõimu katsuma,
Et saaks Hantsu araks teha,
Poissi panna pelgamaie,
Sulast sõna kuulamaie.
Hants aga mõistis, vastu waidles:
Minu käed on väga kõwad,
Minu soontes rauda rammu:
Wõin sind pihuks pigistada,
Wõin sind sulbits suruda,
Walgeks wahuks wajutada.
Parem mingem minu koju,
Seal mul nõrgem noori wenda,
Wabiseja wanataati.
Kui sa neid wõid ära wõita,
Siis tule minuga maadlema. —
Kuri kobe käskimaie:
Wii mind oma wenna junnrde,
Juhata taadi talusse! —
Hants oli Harju mees kawala,
Tinatupemees tugewa,
Wits ta tondi tihnikusse,
Wanapagana padrikusse.
Kuuse all oli faru koobas,
Mesikäpal metsas pesa.
Hants siis hakkas õpetama,

Beremehele pajatas:
Poiss on praegu pifutamas,
Leiba luusse lastemas,
Ta ei taha wälja tulla,
Waewaks wöttagi wöidelda.
Torfa teda togiga,
Pista pisut pulgaga.
Wanapagan wöttis wembla,
Hakkas karu köitstama,
Mesikäppa materdama.
Karu siis fangesti lihwatäs,
Mesikäpp läks meeletumaks,
Hakkas tonti tuuseldama,
Wanapaganat wäpima.
See aga kuffus karjumaie:
Sülitse, sülitse, meesi!
Ara rifu riideeida,
Ara kisu kintsufida!
Karu ei kuulnud keelamista,
Wanapagana waigistust.
Riskus löhki kurja kintsud,
Rebis katki kurja reied,
Beristas wanapaganat.
Nüüd oli otsas hooplemine,
Kaugend rammu katsumine.
Lont sealt pistis punumaie,
Wanapagan sai waduma.
Hakkas Hansfule kaebama,
Et ta wennial kurjad küüned,
Kurjad küüned, rohkest rammu.
Wöidu auu jäi Hansfule,
Suurem rammu sulasele.

III.

Wanapoisi põllu äärde,

Suure laane lähedale
Hants oma maja ehitas,
Sulase sauna soetas.
Hakkas tu maada harima,
Nairi-põldu põletama,
Kaalikaida kasvatama.
Kuri hakkas küsitama:
Maa on minu, töö on sinu —
Kudas me kokku lepime,
Kudas saagist osa saame?
Hants aga mõistis, kohe kostis:
Iks jee võtab ülevalta,
Teine tüükaad tarvitab.
Kuri kohe kiitlemaie:
Beremees peab pealt saama,
Tööline tüükaad tarvitab!
Kasvasid kaalid lopsakad,
Nairid suured ja nägusad.
Hakati jäusse jägama:
Hants sai kuhja kaalikaida,
Teise kuhja nairiida,
Wanapoiss — wirna lehtesi.
Hants aga keetis ja küpsetas,
Nairid leeme sisse leitas;
Wanapagan pealseid näris,
Pealseid näris ja puristas:
Lehed ei kõlwanud lemeksi,
Ei ta tahtnud toorelt süüa. —
Teisel aastal tehti tööda,
Külwatie förrewilja:
Nairismaale nisusida,
Raiestiffu ruffiida.
Wili kaswas mis kahises,
Põllud päida lükkisiwad.
Tont siis hakkas tingimaie,
Wanapagan pajatama:

Bind on peremehe jagu,
Maa on majamehe jagu —
Peremees saab pinna küljest,
Majamees saab maa küljest;
Liikuv on töötegija,
Baheldav waewanägija —
Tema leiab liikuwaida,
Korjab kõrsfi kõikuwaida. —
Hants läks põldu põimamaie,
Wilja kofku korjamaie:
Sai ta täide suured salwed,
Suured salwed, foti kuhjad.
Wanapagan kõrsfi titkus,
Titkus ja hambaid kiristas:
Kõrre tüükad olid tühjad,
Suured nii kui jupifesed.
Kõrs ei täitnud kurja kõhtu,
Suure jupp ei annud jõudu.
Wanapagan siis wihastas,
Kuri fangesti kihwatas,
Tahtis ta Hantsu ära tappa,
Jfet ilmast häwitada.

IV.

Wanapagan wennifene
Tahtis minna Tartu poole,
Pidi Pihkwasse rändama.
Enne Hansule harutas,
Sulasele nõnda sõnus:
Hoia mu kodu kenasti,
Midaufsi agarasti;
Suure tule pead tegema
Suntidele hirmutusels,
Minule tee näitajaks,
Kodufoha kuulutajaks,

Hants aga asja hästi aimas,
Kurja käsku ümber käänas:
Tuppa tõi ta aida ukssed,
Pani parfile paigale;
Siis ta võttis tuletungla,
Bistis aidad põlemaie.
Tuli huntisi hirmutas,
Wanapoisil walget näitas. —
Wanapagan wemmifene
Pani Bihkwast pagemaie,
Tuli Tartusta tagasi —
Ja siis wäga ta wihastas,
Sulase peale pörotas:
Miks on aidad hoidemata
Põhjani maha põlenud?
Hants aga mõistis, kohe kostis:
Mina käskusi kuulasin,
Täpi pealt kõik ära täitsin:
Nidauksed alles hoidsin,
Pauin parfile paigale;
Siis ma aidast tule tegin
Huntidele hirmutuseks,
Sinule tee näitajaks,
Kodutoha kuulutajaks. —
Sulase seadused täidetud:
Tont ei tohtinud turtisuda,
Wanapagan wihastada. —

V.

Wanapagan waene meesi
Kartis kangeft kõue kära,
Wälgu löömiseft wärises:
Pikter-poisfi teda piilus,
Mitene ägedast ähwardas.
Wanapoisfi warjupaigaks,

Warjupaigaks ja kaitse-kohtaks
Oli tua taga tiiki,
Jäätmaa ääres järvefene.
Kui oli kouet fuuldumassa,
Pikker nooli pildumassa,
Wanapois siis wette wadus,
Wette wadus, järwe jooksis.
Kui oli tonti tuffumassa,
Leiba luusse lastemassa,
Ennast aina nii asendas,
Et oli waade wee poole,
Jalad jäetud järwe poole.
Teekäigust tullesja
Wanapois oli wäfinud,
Tondil tuff oli tulemas.
Heitis ta murule magama,
Buude alla pikutama,
Aga Hansul andis käsu
Kõue tulekut kuulata,
Pilweid filmassa pidada,
Et kui kou hakkab kärkima,
Pikker nooli pildumaie,
Hants teda üles äratab,
Sigel ajal wette aitab.
Hants oli Harju mees kawala,
Tinatupemees tugewa, —
Kuulis ta furja noorskawat,
Magusat und magawat,
Siis ta wanapois si wäänas,
Kurja keha ümber käänas:
Et jäi pea tal järwe poole,
Päkad pöördud põllu poole.
Pea seal pilwed paisusiwad,
Walgud warsti wehkiwad.
Hants siis äkisti hädaldas,
Kurja ülesse kohutas.

Wanapagan waenekene
Pistis kobe punumaie,
Kudas jalad olid jäänud,
lile põllu padrikusse.
Jooksis wersta, jooksis teise,
Jooksis juba kolmat wersta —
Kõu siis kurjasti färgatas,
Piffer tema pihta trehwas.
Nüüd ta alles asja aimas,
Enese efsitust parandas,
Jälle järwe poole jooksis.
Aga Piffer poisfikene
Togis tonti tugewasti,
Kolkis kurja koledasti,
Enne kui ta järwe jõudis,
Järwe jõudis, wette wajus.

VI.

Wanapagan walju meesi
Hakkas sulast sundimaie,
Hantsu taga ajamaie.
Käskis teda karja minna
Härgi hästi hoidemaie,
Lehmi kofku lepitama,
Wastkaida waatamaie.
Hants aga hakkas küsimaie:
Olen alles oskamata,
Karja tee mul tundemata,
Karja wainu waatamata, —
Kust ma lähen karjamaale,
Kust ma tulen kojupoole?
Wanapagan wastamaie:
Kaasas käib sul karja-krantsi,
Sellel teed on tuttawad,
Sellel wainiud waadatud.

Kust aga läheb frantsi läbi,
Sealt pead loomi läkitama,
Karja kõik frantsi järele. —
Kari hakkas kõndimaie,
Loomad läksid liitumaie,
Hants läks hulludes järele;
Ges aga jooksis karja-frantsi
Teistele tee-näitajaks,
Karja-wainu walitsejaks.
Krantz ju jõudis kaugemale;
Seal tuli vastu suuri silda,
Suuri silda, kuiwa kraawi.
Krantz aga jooksis kraawi mööda,
Puges läbi purde alta,
Silla waiade wahelta.
Hants aga asjalugu aimas,
Tondi käsku täita tahtis.
Ära ta tappis härja karja,
Lehmade elu lõpetas,
Wafitad ära weristas;
Kõik ta tegi tükkideksi,
Kandis kofku kraawi sisse,
Silla alt läbi lohistas. —
Wanapoiss tuli waatamaie,
Kudas karja kaitsetakse,
Härgi hästi hoietakse,
Lehmi kofku lepitate,
Wafikaida waadatakse.
Tont siis tuimaksi ehmatas,
Wanapagan jäi wahtima.
Surnud olid suured karjad,
Loomad leigatud tükkideks!
Hants aga hakkas harutama,
Peremehele pajatas:
Mina käskusi kuulasin,
Täpi pealt kõik ära täitsin:

Krants käis ees ja kari järel;
Krants aga pugest purde alta,
Silla waiade wahelta,
Sealt ei suutnud härjad minna,
Mahtund ei lehmad matsakad,
Woinud ei weikesed wafikad.
Mina aga asjal abi saatsin:
Ära ma tappin härja karja,
Lehmad tükkideks leikasin,
Weristasin wafikaida;
Läbi neid panin purde alta,
Silla waiade wahelta. —
Tont ei tohtind tõreleda,
Wanapagan wihasstada,
Nagu kaubast kinnitatud.

VII.

Wanapagan wennifene
Saatis Hansu figu hoidma,
Sia karja kaitsemaie.
Oli seal wast orikaida,
Kuriasida kultisida,
Sigu suuri sihwakaida,
Põrssta pörwed pealekauba.
Krants ei tohtind karja tulla,
Hantsul abijä hakata.
Halb oli Hantsul karjast käia
Orikaida hoidemasja.
Sia karja kaitsemasja.
Hants aga tüki wälja tegi
Wana tondi tüsfamisest,
Enese elu hõlpusest
Ära ta tappis stad suured,
Maha nottis pörssad noored,
Otsa tegi orikatel;

Wõttis siis nua waheda,
Sia sabad maha sapsis,
Randis järwe kõrtjastikku,
Pori peale neid paigutas;
Sia lehad aga mulda mattis,
Mulda mattis ja wette wedas.
Wanapoijs tuli waatamaie,
Siakarjast katsumaie.
Hakkas figu silmitsema,
Orikaida otsimaie,
Kuldi karja kuulamaie:
Wainul waihus walitsemas,
Siad kõik poris pöörelemasja,
Paljalt sabad paistemasja.
Wanapagan wennikene
Tahtis figu sööma aada,
Porist wälja peletada;
Hakkas figu siinamaie,
Karja kallal karjumaie.
Sia kari ei kartnud kisa,
Emiksed ei ehmatanud,
Kuldid ei kutsumist kuulanud.
Wanapagan siis wihastas,
Poris põenajaid pörutas,
Sigu sabadest saputas.
Seal siis sündis suurem ime:
Siad järwe sisse läksid
Põrsad porisse pugesid,
Kõigil sabad katkusiwad,
Sabad suured ja weikesed
Wanapoijsi pihku jäiwad.
Hants aga hakkas hästitama,
Wanapoijsi parastama:
Kes see kätkis kihwatada,
Karja kallal kiskendada,
Põrskakesi pörutada:

Siad nüüd järwe siäse jäiwad,
Ulla-ilma asufiwad —
Sulle jäi sületäis sabasi!

VIII.

Börgus peeti pidufida,
Tondi talus talgufida.
Wanapagan wennifene
Pidi pidule minema,
Tahtis olla talgulifeks.
Kaasa wöttis kaasafese,
Tondi teisepoolefese,
Aga lapse-lallifesed,
Pisifesed poisifesed,
Jättis Hansule harida,
Eulasele sööta, joota.
Kuri nõnda käskimaie:
Pojafesed, poisifesed
Olgu hoolega hoietud,
Saagu söönuksi söödetud,
Pärast ära puhastatud! —
Pisifesed, poisifesed
Wana tondi taimefesed
Rohe isu ilmutasid,
Toidu tungi tunništaid.
Hants neil hakkas rooga andma,
Toidumoona kätte tooma.
Poisid söiwad, mis nad suutsid,
Söiwad, mis nad jaksasiwad:
Ära söiwad suure härja,
Terwe teu leibafida,
Söiwad taari toobri täie.
Ise nutsid nälja pärast,
Snisefid isu pärast.
Siis aga rohkest rooja tegid

Kiided ära rivetasid,
Sängisida solkiswad.
Ganšu asi läts halwaksi:
Ei ta suutnud süüa tuua,
Jätsand ei jälgesi kasida,
Kaibete rooja roofida.
Gants aga wöttis ja wihastas,
Wöttis warnast Wene wäitsa,
Tõmbas tupest tubli nua:
Ära ta tappis tondi lapsed,
Wana kurja wõsukesed.
Tegi neid täiesti puhtaks:
Sisefonnad wälja wöttis,
Karwad kõigil maha kaapis,
Wiiele weele loutas,
Kuuele korrale kõrwetas,
Kintsud kantsu e finnitäs,
Bani parde rippumaie,
Tua-seina tuuldumaie. —
Tont tuli talgulta tagasi,
Wanapagan põrgu pidult,
Nägi poegi parresagi
Kintsupidi kõlkumassa,
Siis tema kohkus kangeeksi,
Wiha pärast ta wärises.
Galkas Gantsu haugutama,
Kukkus kurjast kiskendama.
Gants aga mõistis, wastu kostis:
Tasa, tasa taadikene,
Pia aru peremeesi!
Mina käskusi kuulafin,
Täpi pealt kõik ära täitsin:
Pojad sõiwad, mis nad suutsid,
Sõiwad, mis nad jaksasiwad;
Siis ma neid puhtaksi tegin:
Seest neil wõtsin sõnnikuda,

Karwad ära kõrwetasin.
Talumeesi taadifene
Põrsastgi parem ei puhasta. —
Wanapagan waenefene
Pibi kaupa pidamaie,
Suu kinni sulgumaie;
Uga ta hakkas armamaie,
Kõikipidi kaalumaie,
Kuda saaks sulasta surmata,
Tarfa meesta ära tappa.

IX.

Wanapagan walju meesi
Hakkas Hantjult küsitama:
Kuhu seadad oma sängi,
Kuhu heidad öösfeefi?
Hants aga mõistis, wastu koetis:
Ahjul on minu aseme,
Ahju peal mul puhkapaika.
Wanapoiss, pöörane pergel,
Wöttis warnast Wene firwe,
Tagant seinasta tapperi,
Hakkas õhtut ootamaie,
Widewikku waatamaie,
Et saaks Hantsu ära tappa,
Baha sulasta surmata! —
Hants oli Harju mees kawala,
Linatupemees tugewa,
Tegi ta ahjule aseme,
Puu patu pani kehaksi,
Keritse kiwi peaksi,
Kuuega neid kinni kattis;
Ise läks ta tua lalka
Põhu sisse puhkamaie. —
Warsti tuli wanapagan

Hambad hirewil suussa,
Kirwes fifila käessa;
Ustus ahju ääre peale,
Hakkas Hantsu raiumaie,
Magajada materdama.
Kivi aga andis fibemeida,
Särinalla sädemeida,
Pakk ei pannud peksmist pahaks.
Wanagan wäänas peada
Wäänas peada ja pajatas:
Küll on Jse ilma-kanae,
Pea tal kõwa kui kivišta,
Reha kui puu pafusta!
Tont läks tufaselt minema,
Hants tuli alla tua lakast,
Teigi ahjule aseme;
Seal ta magas magufasti,
Lamas laia walgeeni. —
Wanapagan wennifene
Hakkas Hantsulta küsima:
Kas sa kuulsid ka kedagi,
Kas sa märkasid midagi?
Hants aga mõistis, wastu kostis:
Kuulsin kui kilgi kulkamist,
Tundsin kirbu torkimista,
Kirbu noka noffimista.

X.

Wanapoiss wihane meesi
Hakkas tulda toffimaie,
Kiwist lööma fibemeida,
Taela tükki tuulutama.
Jse sihtis sauna poole,
Aina Hantsu asma poole.
Hants seal asjalugu aimas,

Kohe kurja mõtteid märkas:
Teadis tonti tulewada
Saunafesta süütamaie,
Peerul pistma põlemaie.
Gants oli Harju mees kawala,
Tinatupemees tugewa,
Teigi ta ahjule aseme,
Pani paku pikutiie,
Warjas seda waiballagi;
Ise läks ta lepitusse
Peitu pergeli eesta.
Wanapagan wennifene
Läks seal sauna silmitsema.
Leidis Gantsu ahjultagi
Waiba warjul magamasta.
Tont siis tõmbas tule tungla,
Pistis sauna põlemaie;
Ise hakkas ilutsema,
Tule ümber tantsumaie,
Et oli surmanud sulase,
Tapnud targa töölise.
Maha põles majafene,
Tuhahunnik jäi järele.
Gants läks aherware peale,
Pikuteles puhkamaie,
Hommikuda ootamaie.
Wanapagan wennifene
Tuli tuhka tunnistama,
Gantsu fonta korjamaie;
Aga äkisti ehmatas,
Kohkus aina fangeeffi:
Ahjul alles oli Kawal-Gantsu,
Wihameesi ilma wiata!
Hakkas ta Gantsult küsima:
Kas oli tusta tulkudesza,
Wõi oli palaw puhatesza?

Hants aga mõistis, vastu kostis:
Õffel soe läks suuremaks,
Waipa mul polnud wajagi.

IX.

Kawal Hantsu fangelane
Pettis pergelt igapidi,
Tüsfas tonti tuhatfanti,
Waewas wanapaganada.
Siis aga hakkas arwamaie,
Et on otfas orjamine,
Kattenuid sulase kaupa.
Hakkas asju arendama,
Käigu vastu walmistama,
Ringasida kohendama,
Ringapaeluja punuma.
Wanapagan wennifene
Nägi Iset istuwada
Pikka paela punumasfa.
Kuri kohe küsimaie:
Mis sa püüad paelallagi,
Mis sa kahmad kablallagi?
Hants aga mõistis, kohe kostis:
Mul on eessa suuri saaki,
Suuri saaki, pikka püüdu:
Paelalla ma püüan põllud,
Bean kokku wee loigud,
Tõmban neid oma turjale,
Kannan kauge maade sisse. —
Wanapagan wennifene
Kohe kohkus kangeesti,
Hakkas härdast hulgumaie,
Bisarfilmil palumaie:
Pai Hantsu, Hantsufene,
Hea Ise, Isetene!

Jäta järel järvefene,
Pia põllud paigallagi.
Järve jäi mul omakseida,
Suuri hulka sugulasi! —
Gants aga hakkas hirwitama:
Seda parem püügi õnne —
Tuhat tonti tuleb mõrda! —
Wanapagan waenefene
Palus seda palawamalt:
Pai Gantsu, Gantsufene,
Hea Jse, Jsefene!
Mis sa tasufsi tahaksid,
Waigistuseks wastu wõtad? —
Gants aga mõistis, kohe kostis:
Tasuks too mul taalberida,
Kanna fuldarahastida
Minu mütsifese täie! —
Kohe saadi sobitusta,
Leiti warsti lepitusta.
Tont läks tooma taalberida,
Kulda kofku korjamaie,
Gants hakkas auwu tegemaie,
Kulla koobast kaewamaie.
Kaewas koopa kaunifese,
Uugu ainagi awara;
Pealt aga peitis peenemaissi,
Mattis ümbert mätaštega;
Kõige peale pani mütsi,
Kattend laega kaabufese.
Tuli tonti tuufeldades,
Kandis kahte kulla kotti,
Kotta kaunisti kohmakaid:
Külimit kulda on kummasgi.
Wanapagan wennifene
Kallas kulda kaabu sisse,
Kallas ja kotiga kõlistas;

Armas ühest üle jääma,
Tahtis teisest täieks teha,
Uga oh halba äpardust:
Kuld ei katnud kaabukesta,
Matnud mütsi mahutusta!
Kuld aga kuffus koopaasse,
Ulla auku amaraasse.
Wanapagan wennifene
Tõttas tooma teista forda,
Randis jälle kaffi kotti;
Randis ja kaabusse kallutas,
Kaabu tühjana kabises.
Rohe tõi ta kolmat forda,
Uga ei paremat põrmugi.
Wanapagan waenekene
Tasfis tühjaks taaldri-salwed,
Taaldri salwed, kulla keldrid,
Põrgulise pani-paigad —
Müts jäi tühjaks kui muidugi,
Kaabu põhi katemata. —
Pergel hakkas palumaie:
Otsas on mul oma wara,
Otsas naise natufene,
Sootu otsas sugulastel!
Kudas saame sobitusta,
Leiakfime lepitusta?
Gants aga mõistis, wastu küfis:
Mis sul tuas on tähksamada,
Mis sul kojas kallimada?
Wanapagan wastamaie:
Tuas on ainult torupilli,
Wanaisa waltsi-pilli. —
Gants aga kohe käskimaie:
Too ära torupilli,
Wanaisa waltsi-pilli,
Pane lisaks lepitufel! —

Wanapagan waenekene
Tõi ka ära torupilli,
Iša-iša ime-pilli;
Pillil healed on ilusad,
Mängu mõnud on mõjuvad:
Pill paneb perglid piherdama,
Tühjad tondid tantsimaie,
Saatanal sulased sagama,
Hullupööra hüppamaie.
Hants sai pilli pealekauba.
Siis ta saatanal seletas:
Küll on kaupa katti jäänud,
Tingimine täitemata,
Kubar kullal kattemata,
Aga ma asiata halastan:
Järw see jäägu putumata
Bergelite peidupaigaks,
Saatanate salaurfaks;
Põllud ma pärin omale,
Wainud wõtan wõla wõstu.

XII.

Kawal Hantsu kange meesi
Wõttis tondi torupilli,
Wanapoisi waltsipilli
Ja läks laande luusimaie.
Jõudis ta jõe kaldale.
Jõe kaldal kaswas kuuski,
Kuuski kõwer ja kõharas,
Wee poole walgumassa.
Kawal Hantsu kange meesi
Kõhe kuuse otsa ronis,
Hakkas seal pilli puhuma,
Lugusi lahti lastema.
Pilli healed on ilusad,

Mängu mõnud on mõjusad :
Tulid wälja tondi hulgad,
Tondi hulgad, pergli parwed,
Saatana sulaste saltafi.
Tondid hakkasid tantfima,
Saatana sulased sagama,
Pergli poisid piherdama,
Hullupööra hüppamaie.
Pill aga ürgas piatamata,
Tants käis ilma tahtemata,
Kestis tunni, festis teise,
Kestis juba kolmat tundi.
Wanapagan waenekene
Kargas aina metsa mõöda,
Kargas ja wahest kuulatas :
Pill aga piufsub piatamata,
Korra kostab kodunt poolta,
Teise korra teiselt poolta.
Küll ta otsis, küll ta ähkis,
Leidnud ei pilli puhujat,
Tondi karja tantfitaajat.
Tont aga tuhnis tihnikusfa,
Otsis peitjat põesastesfa —
Puude otsast ei otsinud. —
Wiimaks wäfind wanapagan
Juhatus jõe kaldalla.
Tont aga tahtis jõešta juua,
Katsus keelta karastada.
Mis tal neesta wästu paistis ?
Paistis tondi torupilli,
Isaia imepilli !
Wanapagan wennifene.
Kargas kufervalli wette,
Tahtis ta pilli tabada.
Pill aga pistis punumaie,
Kui oli tonti tuuseldamas,

Wetta wahule ajamas.
Tont tuli üuest kaldaalle,
Wesi woolas waifsemasti:
Pill oli kohe peegeldamas.
Jälle tont läks tabamaie,
Kahe käega tabamaie —
Pill aga kohe peitu puges.
Tont läks hoopis tigidakfi:
Tahtis jõe tühjaks juua,
Jõe põhja paljaks teha.
Jõi aga tonti hirmsa jõuga,
Wesi wajuš ja wähenes.
Tondi magu mäena fertis,
Püffid pifi pakatasid,
Särki seljasfa särises.
Weel oli weife lombifene
Jöest järel jäänud juua.
Pill seal lombissa peegeldas.
Wanapagan wägimeesti
Hüüdis koku furjadwaimud,
Pisikesed pergli poisid,
Oma otša hoidemaie,
Oma mulku muljumaie,
Et ei wesi wälja woolaks,
Jälle jõkke jookšma peaseks.
Wanapagan weelgi rüüpas,
Hüüpas korra, rüüpas kaffi,
Pidi kolmat rüüpamaie —
Kostis siis kowa kōmakas:
Pergli paunake pakatas,
Wanapoisi wats läks lõhki.
Wesi jälle jõkke jookšis,
Kattis jõe kallasteni.
Wees oli pilli peegeldamas,
Torupilli tolgendamās.
Wanapagan waenekene
Karjus jõe kaldaalla

Oma watsa walu pärast,
Peitu jäänud pilli pärast.
Sealt siis saatana sulased
Randfid teda wiimaks koju,
Seadfid sängis seljatile,
Et ta paunake paraneks,
Rõht aga jälle kofku kaswaks.

XIII.

Wanapagan waenekene
Kaua aega haige oli,
Põdes kaua põrguline
Rõhtu kofku kaswatamas,
Rõhu filet kindlustamas.
Haige olles, aega olles
Hakkas ta asju arwama,
Mitmeid mõtteid mõlgutama,
Oma olu otsustama:
Kadund oli fulla fogu,
Wäljad wõetud wõla wastu,
Pilli läinud peale kauba;
Pisikesed perglifesed,
Wanapoisi wõsufesed,
Olid wiimseni weristud;
Lõpnud olid lehmakarjad,
Surma saanud siakarjad,
Aidad aina põletatud;
Järel jäi aga järwekene,
Tümapõhja tiigikene
Pergelite peidupaigaks,
Saatanate salaurkaks.
Wanapagan waenekene
Tundis jellest tulist tusta,
Hakkas kangeft kahetsema,
Kahetsema, kaebamaie,
Nuufsumaie, nuttemaie;
Nuttis kadund fulla pärast,

Pisikeste poege pärast,
Surnud siakarja pärast,
Mina põlend aida pärast;
Nuttis päewa, nuttis kaffi,
Nuttis wiimaks nädalaida.
Lõpuks aga tonti tundis
Silmi jääwat sumedakfi,
Nägemista nüridakfi
Hullu hulgumise pärast,
Palju pisarate pärast. —
Wanapagan waenefene
Läks aga orsti õstimaie,
Parandajat palumaie,
Tarfa tohtert tabamaie.
Tuli tal vastu Kawal-Hantsju,
Kawal-Hantsju kangelane.
Wanapagan waenefene
Hakkas Hantsju palumaie:
Pai Hantsju, Hantsufene,
Hea Ise, Isefene!
Kas sa tunned tohtri tööda,
Mõistad mu filmasi arstida? —
Hants aga mõistis, kohe kostis:
Mina mõistan mitmeid asju,
Tunnen tohtri toimetusi,
Watsa walu wähendusta,
Silmade filitamista. —
Tont seal kohe tingimaie:
Hakka minda arstimaie! —
Hans aga hakkas ütlemäie:
Minu rohud on mõjuwad,
Wahendid wäga walusad —
Kas sa suudad kannatada,
Parandusel vastu panna,
Et ei hakka hullamaie,
Rohtu maha ropsimaie? —
Wanapagan wastamaie:

Siu mind siia seljakile,
Pane finni pingi peale,
Et ma rohtu ei raputa,
Ega toimetust takista! —
Kawal-Hantsu fangelane
Sidus jaatana seljali,
Pani pingile pikali,
Kõitis kurja kõitel finni.
Siis ta mõttis tüki tina,
Pani plekist panni peale,
Tegi tules tulisekfi,
Kanges kuumas wedelaskfi.
Tuliwedelat tinada
Balas wanapoisi filma.
Selle filmad särisesid,
Silma munad murisesid.
Kuri aga kuffus karjumaie,
Ropul kombel röötkimaie,
Hullupööra hulgumaie.
Kargas ta kohe jalule,
Pint aga seljas pikutie,
Ja siis pistis punumaie.
Põgenes ta põrgu põhja,
Tondi tare tahananurka,
Ise hulgas hullupööra,
Köötkis ikka ropul kombel.
Kohe kohkund kurjad waimud
Pakkasivad küsimaie:
Kes see tegi, kes see tegi? —
Wanapagan waenefene
Hädawaemaga healitses:
Ise tegi, Ise tegi! —
Kurjad waimud kostemaie:
Ise tegid, ise tunned,
Ara siis ise irise,
Enefele ette heida!
